

ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΑΙ ΠΙΝΑΚΕΣ: ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΣΙΝΓΚΑΠΟΥΡΗΣ

Καθόμουν σ' ένα τραπέζι κοντά στην ανοιχτή μπαλκονόπορτα, είχα απλώσει γύρω μου τα χαρτιά και τις σημειώσεις μου και συνέδεα γεγονότα που απείχαν πολύ μεταξύ τους, αλλά μου φαινόταν ότι ήταν της ίδιας τάξης.

Βίνφριντ Γκέοργκ (Μαξ) Ζέμπαλντ, *Αίσθημα ιλίγγου*

ΟΙ ΚΡΕΜΑΣΤΕΣ ΠΙΣΙΝΕΣ

Η πρόχειρη βεντάλια των επιθυμιών. Η βαθιά ριζωμένη έξη των φαντασμαγοριών. Ταλάντωση πάνω από την εκκωφαντική αφθονία της σκηνης. Πάνω από τις δομές του αναγκαίου, του εξόφθαλμα ωφέλιμου, αλλά και του ενδεχομένως περιττού. Επείγουσα κινητοποίηση των αισθητηρίων. Το καλούπωμα της ιδιαίτερης στιγμής. Εννοώ την ανοιχτή πόρτα στην πιθανώς ορθή ερμηνεία του τυχαίου. Ίσως για μερικούς να είναι πράγματι η βασιλική οδός προς το απώτερο, το όντως περιεχόμενο του κόσμου. Ας την ονομάσω, προσωρινά έστω, ιδεώδη πρόσληψη προτύπων. Ασφαλή νομή και κατοχή πεδίου όρασης. Ας τυλιχτώ ακαριαία στην ωριμότητα της πρώτης σημασίας. Εκείνης δηλαδή που με επισκέπτεται χωρίς καμία προειδοποίηση, που επείγεται να με χαράξει και στη συνέχεια να με κατοικήσει. Να γίνει τώρα *εαυτός*. Την ώρα ακριβώς που όλα φαίνονται ρευστά, αγοραία, αναλώσιμα. Πρόχειρα δείγματα του χαοτικού. Προσπαθώ να διακρί-

νω στον ορίζοντα, όπως μου τον προσφέρει το μπαλκόνι του εστιατορίου «Ku dé ta» της Σινγκαπούρης, το καθησυχαστικό σημάδι, την ακύρωση της ενδεχόμενης παρακμής, τη διάρκεια των απολαύσεων εις το διηνεκές των φώτων.

Αυτό που θα μπορούσε να θεωρηθεί πανηγύρι μορφών, ένα καρναβάλι κραιπάλης των ειδών ή μια ακριβοπληρωμένη διαστροφή των διαθέσιμων υλικών συνιστά περισσότερο εγχόλπιο πρακτικών λύσεων συμβίωσης των πολιτισμικών φορτίων. Δεν πρόκειται κοντολογίς για ζητήματα κάποιων φαντασιώσεων μου, αλλά για ορισμένα προβλήματα της εκφοράς του λόγου, θα μου ψιθυρίσει σε λίγο ο Μισέλ Φουκό στην ταράτσα του ξενοδοχείου, που τόσο εύστοχα μου πρότειναν οι εδώ φίλοι.

Διακρίνω τα πλέον εντυπωσιακά δεδομένα και καταμετρώ τις κλίμακες της Ασίας σε μια συνοπτική εκδοχή τους, την αυθάδεια ορισμένων υπερυψωμένων πολεοδομικών όγκων, αλλά και τις συμπαγείς ομολογουμένως αλήθειες των κτισμάτων, πέρα από τα μαπαρόκ επιτηδεύματά τους, εγγυήσεις των διακηρύξεων της ευνομίας από τα φερέφωνα της πολιτικής ηγεσίας. Κατανοώ το εδάφιο από το *Περί ύψους* του Κάσσιου Διόνουσου ή Ψευδο-Λογγίνου, «όμως το υψηλό, όταν λάμπει καίρια, φωτίζει σαν κεραυνός όλα τα πράγματα κι αναδεικνύει μεμιάς συγκεντρωμένη τη δύναμη του ρήτορα», σαν να αφορά και τους πολεοδόμους της νεωτερικής Ασίας. Ένας κόσμος λείος, κατεργασμένος, όπως αυτό το τοιχογραφικό σύμπαν δίπλα μου. Με κερδίζει όμως εκείνος ο πίνακας, στα δεξιά μου

όπως κάθομαι. Στο κέντρο του τοίχου. Τα μάτια του λιονταριού-εμβλήματος. Η λάμψη, ο κίνδυνος, η παραδοχή του ισχυρότερου. Του προσώρου μόνο ακινητοποιημένου βασιλέως των ζώων. Μάτια καρφωμένα πάνω μου. Θέλουν προφανώς να με ζαλίσουν, να με παρασύρουν εκεί που ξέρουν καλύτερα από οπουδήποτε αλλού, στην καρδιά του αρχαίου δάσους της Σιγκαπούρης. Να με βουτήξουν για τα καλά στην υπόθεση μιας ακραίας τόλμης. Υπνωτισμένο, ανέκκλητα τρωτό.

Αναρωτιέμαι, καθώς συνέρχομαι από τη στιγμιαία αυτή απόσυρση στα ενδότερα του πίνακα, αν είχε διαβάσει άραγε ο ζωγράφος ποιήματα του Ράινερ Μαρία-Ρίλκε. Τις *Ελεγείες του Ντουίνο*, για παράδειγμα. Εκεί που βγαίνουν τα λιοντάρια να περπατήσουν μαζί με τους αναγνώστες στο δάσος των συμβόλων. Ακούμε στην αρχή της «Τέταρτης Ελεγείας»: «Und irgendwo gehn Löwen noch und wissen, / solange sie herrlich sind, von keener Ohnmacht». Ή όπως το αποδίδει στη γλώσσα μας ο περίτεχνος εκείνος Θεσσαλονικιός, από την Επανομή, ο Δημ. Στ. Δήμου: «Όμως ζουν κάπου ακόμα λιοντάρια, κι όσο είναι / μεγαλόπρεπα, τ' είναι αδυναμία δεν γνωρίζουν». Οι μύθοι ανέκαθεν διαμόρφωναν ήθη και βεβαίως πολιτικές αγκαστής συμβίωσης με το πεισματικά παράλογο. Ο σταθερός κανόνας διεθνούς εμβέλειας. Πώς λάμπει τώρα και σ' αυτή την περίπτωση; Προσπαθώ να αφοσιωθώ για λίγο στο φαγητό μου.

Έχω αποδελτιώσει από παλαιότερους πλόες την ποιότητα μιας παρεμφερούς ταξιδιωτικής προσέγγισης. Είναι αυτή που θέλει τον παρατηρητή, εν προκειμένω τον Τάκη Κ. Παπα-

τσώνη, δεμένο σφιχτά στις ίνες του θαυμασμού. Η ομολογία επισφραγίζει το ήθος του βλέμματός του. Αντιγράφω από το βιβλίο του με τίτλο *Όπου ην κήπος*: «Όλα μου αυτά τα ταξίδια και τις μετακινήσεις που έρχονταν ξαφνικά και απροκαθόριστα, προς μέρη πιθανά ή συχνότερα απίθανα και σε εποχές και χρόνους, που δεν μπορούσα να προβλέψω, τ' αναλάμβανα με διάθεση προσκνητού. Και δεν είχα άδικο, γιατί, χωρίς να τα κατευθύνω, κατάληγαν σε προσκνήματα, το καθένα με τον δικό του τύπο, με τις δικές του απαιτήσεις, με το δικό του δώρο». Η διδασκαλία είναι εντέλει πρόσφορη. Το δεδομένο στίγμα του χάρτη αποκαλύπτει αυτό που ενδεχομένως περίμενε μέσα σου την ευκαιρία για να αναδειχθεί. Η φιλότιης του έξω απαλύνει το νείκος των καιρών. Η υποδειγματική ευθύτητα των ανταποκρίσεων από τα ξένα. Βλέπω, δοκιμάζω, αγγίζω τη Σινγκαπούρη σαν καρπό του νου.

Η βεντάλια των επιθυμιών έχει ήδη ανοίξει. Το ερώτημα: Θα μπορέσω άραγε να ξεπεράσω, άλλη μια φορά, τις όποιες ντετερμινιστικές αναγωγές; Ιδίως αυτές οι οποίες εξακολουθούν να μου προσφέρονται δωρεάν; Η μεγάλη προίκα της επιπολαιότητας. Και γύρω μου το τοπίο. Μέσα στο ηπιότερο, στο φίλιο φως της απογευματινής εξομολόγησης. Σινγκαπούρη, ένα ανοιχτό τετράδιο σπασμών της ύλης, ένα δελτίο υπολογισμών της παραγωγικής απόλαυσης.

Ό,τι προλαβαίνω να αφομοιώσω δεν είναι ο λαμπρός περιγυρος μιας μείζονος θρησκευτικής τελετής, αλλά μια καθ' όλα

πραγματιστική, ειλικρινέστατη και βατή κοσμικότητα. Εντατικής μάλιστα ανέλιξης. Η βίωση μιας ανεπαίσθητης απόκλισης. Ίσως το απαραίτητο προστάδιο μύησης στις κύριες παραμέτρους του συγκεκριμένου χώρου. Ο ανιδιοτελής, αναλυτικός προσεταιρισμός των ορατών σημάτων. Τα λόγια, όπως συνήθως συμβαίνει στις ανάλογες συνθήκες δράσης, φτάνουν κάπως αργά για να στήσουν, για να γράψουν τις εικόνες. Το πεδίο δράσης των συγκινήσεων είναι επόμενο να διευρύνεται συνεχώς. Αλλά μήπως και η ίδια η γλώσσα δεν είναι μια επιπλέον εικόνα, όπως ισχυρίζεται ο Καρλ Γκούσταβ Γιουνγκ; Το βλέμμα με έχει ήδη πείσει προ πολλού ότι μπορεί πράγματι να διαβάσει απερίσπαστο όλα τα τεκμήρια της πολεοδομικής δράσης.

Από δω που στέκομαι τώρα, στο νοτιότερο άκρο αυτής της επιφάνειας, η οποία στεφανώνει ως αφίδα φουτουριστική ολόκληρο το ξενοδοχείο, το μάτι, σαν χορτάτο πια, πιστεύει πως αγκαλιάζει ανεμπόδιο το γηγενές γίγνεσθαι. Η αίσθηση της πληρότητας μέσα στην έκπαγλη προσφορά των χρωμάτων. Ακόμη και οι πενέστεροι στους κύκλους των κατοίκων φαίνεται κάποια στιγμή ότι ζουν, ότι αναπνέουν διάρκεια και αντοχή μέσα στα χρώματα της σπατάλης των φωτεινών δεσμών. Σπατάλη η οποία ενδεχομένως θα μπορούσε να θεωρηθεί στοργή.

Το ένα συστατικό της ολικής δομής, το οποίο ενδεχομένως αντιστρατεύεται ένα άλλο, τείνει κάποια στιγμή να το συγχωρέσει. Να το εγκολπωθεί ανενδοίαστα. Είναι η μαρτυρία μιας καθολικής σύμπτωσης. Τουλάχιστον σήμερα. Τουλάχιστον έτσι.

Μπορεί όμως, σύμφωνα με την εφαρμογή μιας ριζικής αντι-διαστολής, μια πιθανολογούμενη ανατροπή να προκύψει με τη σφοδρότητα εκείνη η οποία χαρακτηρίζει, για παράδειγμα, ένα τυπικό τσουνάμι. Οι παγκόσμιοι οικονομικοί δείκτες θα μπορούσαν βεβαίως να επισημάνουν τον ενδεχόμενο κίνδυνο, να δώσουν τον απαραίτητο χρόνο στη Σινγκαπούρη προκειμένου να ανασυνταχθεί και να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις των ταραγμένων καιρών που έρχονται.

Προσπαθώ να αισθανθώ πτώση και ανορθώσεις του νησιού. Να νιώσω χρόνο. Η σκληρή και άλλο τόσο αναπόφευκτη αναξιμάνδρεια νομοτέλεια πανταχού παρούσα. Όπως τα φοινηκόδεντρα στα πάρκα της Σινγκαπούρης. Τόσο οικεία. Η ομολογία του Σελίν «Je me suis trouvé en des circonstances où par hazard la matière à decrire était intéressante», με την οποία παραδέχεται ότι πράγματι οι συγκυρίες τού προσφέρουν αξιόλογο υλικό για γράψιμο, ασφαλώς με αφορά άμεσα: ο τόπος είναι φύσει και θέσει ένα πρόπλασμα δοκιμίου, ένα δικαίωμα περιγραφής και όχι μόνο. Φαντάζεται κι αυτός, περιμένει τον συναξαριστή του.

Συγκεντρώνομαι όσο γίνεται στις συνάψεις των ειδώλων. Κι από τις προτάσεις της συγκεκριμένης αυτής θέας κατευθείαν στο εξαιρετικά φροντισμένο χαρτί της αλληλογραφίας. Ήδη έτοιμο, στο τραπεζάκι του δωματίου μου. Η αρχή της φράσης νιώθεται ήδη. Η απόσταση ελέγχεται με μεγάλη ακρίβεια: είκοσι μόνο όροφοι πιο κάτω. Εκεί με θέλει η διαδικασία της παράθεσης των αντιφατικών σε πρώτη ανάλυση ερεθισμάτων. Αλλά και η σύγκλιση όπως και όταν έπεται. Η σταδιακή διαμόρφωση ενός κανόνα εξομάλυνσης των παραφωνιών του σινγκαπουριανού ύφους. Η ικανότητα να προσδιο-

ρίσω εντέλει ένα νοήμον ψηφιδωτό, εκεί που λίγο πριν ήμουν βέβαιος ότι αντιμετώπιζα τη βεβιασμένη κακοφωνία ευάριθμων οικοδομικών αυτοεγκωμίων. Ναι, ίσως να γίνονται παράγραφοι όλα αυτά. Κείμενο, εύλογη συντήρηση των υλικών.

Η επιβλητική, η δομημένη αρετή του σινγκαπουριανού συμπλέγματος. Ένα είδος καρτεσιανής προοπτικής. Εντοπίζεται εύκολα, παρά τις όποιες συγκεχυμένες εκφάνσεις των ορατών εδώ κι εκεί. Καθαρογράφω, ξεχωρίζω μέσα από τη νεφέλη των παραστάσεων τη στερεότητα των δομών. Αποπειρώμαι δηλαδή να αποτυπώσω σε έναν πρώτο βαθμό το προϊόν της εξισορρόπησης των περίπλοκων γηγενών στοιχείων. Να απομονώσω για τις ανάγκες ενός πληρέστερου εποπτικού ελέγχου την εν μέρει αφανή, αλλά πρόσφορη κατά κανόνα συναίρεση των εναντιωματικών προαιρέσεων των Πατέρων αρχιτεκτόνων του νησιού. Τα συστατικά και τα περιβλεπτα παραρτήματα της πραγματοποιημένης βούλησης των κατά καιρούς πειστικών ανακαινιστών. Το σταθερό αντικείμενο του βλέμματος: ο ζωτικός πίνακας, το νησί-περγαμηνή.

Είναι φανερό ότι το νησί περνάει με μεγάλη ταχύτητα από τον ένα κύκλο των δημιουργικών του μεταμορφώσεων στον άλλο. Τοπίο-χαμαιλέον. Η αρχαιολογία των πρώτων δέντρων, η ορατή απειλή των βράχων στην αρχή, στο ξύπνημα της ημέρας, στο πρώτο φιλί της νύχτας, τα σκεπασμένα, υπαρκτά πάντως αποτυπώματα των καταιγίδων κι άλλα σκαφήματα των καιρών. Σήμερα συνιστούν πλέον την απαρτίω-

ση μιας υποδειγματικής μητρόπολης. Αρχιτεκτονικές φωτοχυσίας πάνω στο κύμα. Τα πάντα βουτηγμένα στην υγρασία ενός υποθετικού μυστηρίου. Η ισχυρή εντύπωση ότι, δηλαδή, υπερίπταται ένα είδος σπάνιου, σχεδόν εξαϋλωμένου γρανίτη. Ή μάλλον όνειρο από γρανίτη. Οι ουρανοξύστες υπερ-φωλεές. Στην κορυφή τους η πσίνα της απροκάλυπτης τεχνολογικής έπαρσης. Κολυμπάμε διακόσια μέτρα πάνω από τη γη, στον αέρα της ματαιοδοξίας, στο ζεστό κενό της σινγκαπουριανής νύχτας. Η επωδός ότι είμαστε ίσως οι πλέον αβέβαιοι, οι επισφαλείς κάτοικοι του κόσμου, οι παρείσακτοι, οι οποίοι βιώνουμε εξακολουθητικά την πραγματικότητα μέσα σε μια καλοβαλμένη πλάνη, σε μια υπερβολή ηδονών. Να προσεγγίσουμε ξανά τις *Ελεγείες του Ντουίνο*. Την «Πρώτη» αυτή τη φορά. Αντιγράφο: «Tiere merken es schon / daß wir nicht sehr verlässlich zu Haus sind / in der gedeuteten Welt». Με τον τρόπο πάλι του Δημ. Στ. Δήμου: «...κι αυτά ακόμα τα ζώα, τα σοφά το μαντεύουν / πως δεν είμαστε βέβαια τόσο ασφαλείς / μες στον γνώριμο κόσμο».

Πρόσθιο κολύμπι. Η απόλαυση της παροδικής άφεσης, της ιαματικής χαλάρωσης από τις επείγουσες ανάγκες του γίνεσθαι. Το θεσπέσιο αίσθημα του αβαρούς. Το παμπάλαιο όνειρο της ακίνδυνης πτήσης πάνω από τα τετριμμένα. Μακριά, πολύ μακριά από το σκληρό έδαφος του βίου και των συνθηκών του. Εδώ, σ' αυτό το ύψος, τα πράγματα φαίνονται κοσμήματα. Για λίγο ακόμη μέσα στις διαβεβαιώσεις αυτής της μυητικής μουσικής. Την εκτελεί με συγκρατημένη ευθυμία ο χορός των Σειρήνων μιας ακριβής, αλλά όχι και τόσο απαγο-

ρευτικής απόλαυσης. Ίσως, για να συμβουλευτώ κι εδώ τον Διονύσιο Σολωμό, ένα είδος «αυτούπαρχτου κόσμου», στην υλική του διάσταση, μας περιβάλλει με ήρεμη αποφασιστικότητα. Με έχει ήδη καταγράψει στο φιλόξενο μητρώο του. Στην άκρη της πισίνας, στην απόληξη της πρόσκαιρης αυτής χαλάρωσης, περιμένει βεβαίως, πιστή αλογομούγα, η σκιά-καθμερινότητα. Ο βλοσυρός, ο πρώτος βαθμός της πραγματικότητας. Ο συμπαγής, ο εκστατικός χρόνος. Ο χωρίς καμιά εγχοπή; Ή απειλή. Την αγνωώ.

Ένας άλλος παρατηρητής πακτωλών θεάς και των αναρίθμητων εμπράγματων αποχρώσεών τους, ο Αυτοκράτορας της Κίνας, όπως ακριβώς επιζεί στις *Αόρατες πόλεις* του Ίταλο Καλβίνο, θα μπορούσε να διατυπώσει και στην περίπτωση αυτή τα εξής συναφή: «Παρατηρώντας τα βασικά αυτά τοπία, ο Κουμπλάι αναλογιζόταν την αόρατη τάξη που στηρίζει τις πόλεις, τους κανόνες που τις κάνει να γεννιούνται, να παίρνουν μορφή, να ευδοκιμούν, να προσαρμόζονται στις εποχές, να μελαγχολούν, να καταστρέφονται. Κάποιες φορές είχε την αίσθηση πως ακόμα λίγο και θα ανακάλυπτε ένα αρμονικό και συνεπές σύστημα που θα υπόκειτο στις αναρίθμητες ασυμφωνίες και δυσαρμονίες, αλλά κανένα μοντέλο δεν άντεχε τη σύγκριση με εκείνο του σκακιού». Η γοητεία της πλησμονής. Η περιουσία των παραστάσεων. Ό,τι μας τροφοδοτεί ο Νους του κόσμου.

Τελετές νερού, τελετές υποβολής στην ενότητα των στοιχείων της ζωής. Μαθητεία, σύντομη αλλά περιεκτική, στην

αρχή των πάντων, όπως ακριβώς ενυδατώνεται στην ατμόσφαιρα. Οι απλωτές των κολυμβητών αναζητούν ασφαλώς την άμεση ευδαιμονία στη σάρκα του νερού. Ο ενισμός τους διαθέτει το κύρος της επιτυχίας. Ίσως να γνωρίζουν κιόλας ότι το αρχετυπικό είδωλο της ευδαιμονίας είναι ο δίσκος της σελήνης, που θ' ανατείλει σε λίγο μέσα από τ' άλλα νερά, τα νερά του ορίζοντα. Η ουτοπία της στιγμής διαθέτει τη δική της χάρη. Θα τη χαρακτηρίζα μάλιστα ανυπέμβλητη, αν δεν ένιωθα αυτό τον κόμπο στο λαιμό τη στιγμή που γράφω. Να τον πω «επιφύλαξη» ή μήπως «δαίμονα της αντι-χαράς», που θέλει να επισκιάζει τη σκέψη και να φέρνει, χωρίς δισταγμό, όσα τυχόν μπορεί, ανάποδα την πιο απάνεμη ώρα;

Μετρώ πόσες φορές αρκούν να βουτήξει κανείς σ' αυτά τα υπερυψωμένα νερά για να νιώσει ώριμος πρακτικής σοφίας ή, τουλάχιστον, υποφιασμένος ωσμώσεων. Δεν του διαφεύγει πάντως το κύριο νόημα: ο κόσμος υπάρχει για να διανύεται, για να διασχίζεται μ' ένα κολύμπι διαρκείας.

Στη Σινγκαπούρη, όπως στην Ιάβα και στο Μπάλι, όπου με απέσπασαν για χρόνια πολλά οι συγκυρίες, φρονώ ότι επαληθεύεται άλλη μια ειδική στάση ζωής. Την παραθέτω αυτούσια: «Να βλέπεις αυτό που επέρχεται και όχι μόνο αυτό που είναι. Επικέντρωσε την εργασία σου στις συνέπειες του νέου. Αποδέξου την πειθαρχία που προσιδιάζει στο γίγνεσθαι αυτών των συνεπειών. Μετάτρεψε την πολλαπλότητα που είσαι, σώμα μέσα σε σώμα, σε ανεξίτηλη ύλη του Αληθούς».

Πρόκειται για χαρακτηριστικές ρήσεις του Αλέν Μπαντιού. Διδάσκει, μεταξύ άλλων, ετοιμότητα στην «Ένσωμάτωση», όπως εντοπίζεται στο έργο του *Δεύτερο μανιφέστο για τη φιλοσοφία*. Συνεισφέρει κι εδώ ένα αξιακό μέτρο συμπεριφοράς. Ικανό να μου εξασφαλίσει, σε σταθερή βάση, την απαραίτητη δημιουργική έκπληξη. Δεν μπορώ να αναζητήσω κάτι άλλο τώρα από τη Σινγκαπούρη. Ίσως θα ήταν εξ ορισμού μάταιο.

